

Wyrok z dnia 26 stycznia 2011 r.

I UK 229/10

Wykonywanie umowy zlecenia przez rolnika prowadzącego dodatkową pozarolniczą działalność gospodarczą i uprawnionego do dalszego korzystania z ubezpieczenia społecznego rolników na podstawie art. 5a ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz.U. z 2008 r. Nr 50, poz. 291 ze zm.), powoduje wyłączenie go z ubezpieczenia społecznego rolników, gdy umowa zlecenia nie jest objęta zakresem prowadzonej pozarolniczej działalności gospodarczej.

Przewodniczący SSN Józef Iwulski, Sędziowie: SN Bogusław Cudowski, SA Krzysztof Staryk (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 26 stycznia 2011 r. sprawy z odwołania Grzegorza C. przeciwko Prezesowi Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego o podleganie ubezpieczeniu społecznemu rolników, na skutek skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 10 lutego 2010 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i sprawę przekazał Sądowi Apelacyjnemu w Krakowie do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e n i e

Decyzją z dnia 25 maja 2009 r. Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego stwierdził ustanie ubezpieczenia społecznego rolników wobec Grzegorza C. od 1 stycznia 2004 r. do 19 września 2004 r. na podstawie art. 36 ust.1 pkt 1, art. 3a i art. 5a ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, z uwagi na to, że ubezpieczony w okresie od 1 grudnia 2003 r. do 31 stycznia 2004 r. był zatrudniony na podstawie umowy zlecenia.

Wyrokiem z dnia 14 sierpnia 2009 r. Sąd Okręgowy w Kielcach zmienił zaskarżoną decyzję i ustalił, że Grzegorz C. podlegał ubezpieczeniu społecznemu rolników w okresie od 1 stycznia 2004 r. do 19 września 2004 r.

Powyższe rozstrzygnięcie zostało poprzedzone ustaleniami, z których wynikało, że Grzegorz C. podlegał obowiązkowemu ubezpieczeniu społecznemu rolników od dnia 1 września 1996 r. Jednocześnie od dnia 4 stycznia 1999 r. prowadził on pozarolniczą działalność gospodarczą w zakresie usług płytkarskich i ogólnobudowlanych, a od 7 lipca 2000 r. do 19 września 2004 r. posiadał wypożyczalnię naczyń kuchennych. W dniu 1 grudnia 2003 r. wnioskodawca zawarł z Urzędem Gminy w Ł. umowę zlecenia na okres od 1 grudnia 2004 r. do 31 stycznia 2005 r., w ramach której miał pracować na placu targowym w W.Ł. dwa dni w tygodniu, za wynagrodzeniem w wysokości 72,50 zł brutto za jeden targ. Urząd Gminy w Ł. zgłosił wnioskodawcę do ubezpieczenia społecznego z tytułu powyższej umowy zlecenia. W dniu 25 maja 2009 r. została wydana zaskarżona decyzja o ustaniu rolniczego ubezpieczenia społecznego wnioskodawcy od 1 stycznia 2004 r. do 19 września 2004 r. Natomiast w związku z zaprzestaniem wykonywania działalności gospodarczej, od dnia 20 września 2004 r. wnioskodawca został ponownie objęty ubezpieczeniem społecznym rolników.

Sąd Okręgowy uznał, że wykonywanie czynności na podstawie umowy zlecenia nie stanowi podstawy do wyłączenia z ubezpieczenia społecznego rolników na podstawie art. 5a ust.1 pkt 3 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, a to prowadzi do zmiany decyzji na mocy art. 477¹⁴ § 2 k.p.c.

Po rozpoznaniu apelacji rolniczego organu rentowego Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Krakowie wyrokiem z dnia 10 lutego 2010 r. oddalił apelację Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego. W ocenie Sądu Apelacyjnego podleganie ubezpieczeniu społecznemu rolników zależy od spełnienia przesłanek określonych w przepisach ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz.U. z 2008 r. Nr 50, poz. 291 ze zm.). Wnioskodawca będący domownikiem rolnika (syn rolniczki Krystyny C.) i spełniający równocześnie warunki podlegania ubezpieczeniom społecznym z tytułu prowadzenia gospodarstwa rolnego oraz pozarolniczej działalności gospodarczej wybrał rolniczy tytuł ubezpieczenia społecznego, któremu podlegał od 4 stycznia 1999 r. Jednocześnie pozostaje poza sporem, że w dacie spełnienia wymagań z art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników wnioskodawca nie podlegał innym - powszech-

nym tytułom ubezpieczenia poza wynikającym z prowadzonej działalności gospodarczej. Zatem nie miały miejsca wyłączenia z podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników z art. 7 ust.1 i art. 16 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (podleganie innemu ubezpieczeniu społecznemu).

Jak wynika z decyzji rolniczego organu rentowego z dnia 13 lipca 2004 r. wnioskodawca na podstawie art. 5 ustawy z dnia 2 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 91, poz. 873 ze zm.) oraz na podstawie art. 5a, art. 8 ust. 3a, art. 17 ust.2, art.7 i 16 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników podlegał nadal temu ubezpieczeniu, będąc zobowiązany do opłacania składki w podwójnej wysokości.

Sąd Apelacyjny stanął na stanowisku, że w przedmiotowej sprawie podstawę prawną rozstrzygnięcia stanowi przepis art. 5a ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników w brzmieniu obowiązującym do dnia 2 maja 2004 r., gdyż spór dotyczy umowy zlecenia zawartej w okresie od 1 grudnia 2003 r. do 31 stycznia 2004 r. Na zasadzie wyjątku wynikającego z art. 5a wskazanej ustawy osoby prowadzące działalność gospodarczą mogą podlegać ubezpieczeniu społecznemu rolników i jest to przepis wprowadzający wyjątek od reguł z art. 7 ust. 1 i art. 16 ust. 3 ustawy, a zatem błędne jest stanowisko apelującego, że Sąd pierwszej instancji w sposób nieuprawniony uznał wyjątkowość przepisu art. 5a ustawy w stosunku do ogólnych reguł ubezpieczenia społecznego rolników. Nie zmienia tego faktu i trafności dokonanego rozstrzygnięcia Sądu Okręgowego, zawarta przez wnioskodawcę z Urzędem Gminy w Ł. dwumiesięczna umowa zlecenia od dnia 1 grudnia 2003 r. do dnia 31 stycznia 2004 r., gdyż umowa ta nie stanowi podstawy wyłączenia wnioskodawcy z ubezpieczenia na podstawie art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników.

Sąd Apelacyjny zaaprobował stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w wyroku z dnia 17 lipca 2008 r., II UK 348/07, w świetle którego wykonywanie czynności na podstawie umowy zlecenia nie stanowi podstawy do wyłączenia z ubezpieczenia społecznego rolników na podstawie art. 5a ust. 1 pkt 3 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników. Ustawa o ubezpieczeniu społecznym rolników, w słowniku zawartym w art. 6, nie definiuje dla potrzeb ustawy pojęcia „pracownik”, odsyłając - w art. 52 ust. 1 - do odpowiedniego stosowania ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Według art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. za pracownika

uważa się osobę pozostającą w stosunku pracy, nie ma zaś podstaw do obejmowania tym pojęciem również zleceniobiorców, którzy jedynie dla potrzeb ustawy systemowej i tylko w sytuacjach przewidzianych tym przepisem uważani są za pracowników (art. 6 ust. 2a ustawy systemowej). Sąd Apelacyjny uznał, że wykonywane przez wnioskodawcę czynności na podstawie dwumiesięcznej umowy zlecenia w okresie od 1 grudnia 2003 r. do 31 stycznia 2004 r., nie stanowi podstawy do wyłączenia go z ubezpieczenia społecznego rolników na okres od 1 stycznia 2004 r. do 19 września 2004 r. (data zaprzestania prowadzenia działalności gospodarczej) na podstawie art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, a taka podstawa faktyczno-prawna wyłączenia została wskazana w zaskarżonej decyzji z 25 maja 2009 r.; dlatego na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację.

Wyrok ten w całości zaskarżył skargą kasacyjną Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego. Jako podstawę kasacyjną wskazał: 1) naruszenie przepisów prawa materialnego, a mianowicie: art. 5a ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, w brzmieniu obowiązującym do dnia 1 maja 2004 r., poprzez jego niewłaściwą wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, polegające na przyjęciu, że jest to przepis wprowadzający wyjątek od reguły z art. 7 ust. 1 i art. 16 ust. 3 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników i na zasadzie wyjątku wnioskodawca - Grzegorz C., prowadzący jednocześnie pozarolniczą działalność gospodarczą, może podlegać ubezpieczeniu społecznemu rolników nawet w sytuacji zawarcia umowy zlecenia z Urzędem Gminy w Ł. od dnia 1 grudnia 2003 r. do dnia 31 stycznia 2004 r. podczas, gdy art. 5a tej ustawy przewiduje jedyny wyjątek pierwszeństwa dla ubezpieczenia społecznego rolników, a ściślej możliwość pozostania w tym ubezpieczeniu, wyłącznie dla rolników prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą, wykluczając tym samym stosowanie tego rozwiązania dla innych tytułów powszechnego ubezpieczenia społecznego, a więc i umowy zlecenia, a ponadto przedmiotem decyzji organu rentowego nie była kwestia powrotu Grzegorza C. do ubezpieczenia społecznego rolników po ustaniu umowy zlecenia; 2) a także naruszenie - art. 7 ust. 1 i art. 16 ust.3 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, poprzez błędną ich wykładnię przejawiającą się uznaniem, że przepisy te nie mają zastosowania w przedmiotowej sprawie, mimo istnienia podstaw do przyjęcia, że wykonywanie czynności na podstawie umowy zlecenia na rzecz Urzędu Gminy w Ł. stanowiło podstawę do wyłączenia wnioskodawcy Grzegorza C. z ubezpieczenia społecznego rolników, gdyż rolnik podlegający innemu ubezpieczeniu społecznemu

traci ubezpieczenie społeczne rolników i zasada ta dotyczy również rolników prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą, którzy pozostają z wyboru w ubezpieczeniu społecznym rolników, a jednocześnie wykonujących pracę na podstawie umowy zlecenia; 3) jak również naruszenie - art. 6 ust. 1 pkt 4 i art. 5 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585 ze zm.) w związku z art. 52 ust. 1 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, poprzez błędną wykładnię wskazanych przepisów, przejawiającą się uznaniem, że nie mają one zastosowania w przedmiotowej sprawie, a zgodnie z którymi obowiązkowo ubezpieczeniu emerytalnemu i rentowemu podlegają osoby fizyczne wykonujące pracę na podstawie między innymi umowy zlecenia. Natomiast ubezpieczenie społeczne rolników regulują odrębne przepisy, ale pod warunkiem, że osoby te nie podlegają obowiązkowi ubezpieczeń społecznych na podstawie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Zgodnie z tymi uregulowaniami w stosunku do wnioskodawcy Grzegorza C. istniał obowiązek ubezpieczenia emerytalno-rentowego w oparciu o przepisy ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, które to uregulowania prawne zostały pominięte przez Sąd Apelacyjny w Krakowie.

Wskazując na powyższe organ rentowy wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku w całości i poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Ubezpieczeń Społecznych w Kielcach z dnia 14 sierpnia 2009 r. i oddalenie odwołania wnioskodawcy Grzegorza C. od decyzji Prezesa Kasy z dnia 25 maja 2009 r. oraz orzeczenie o kosztach postępowania kasacyjnego według norm prawem przewidzianych; ewentualnie - o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w Krakowie do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego według norm prawem przewidzianych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna ma uzasadnione podstawy. Kluczową kwestią jest rozstrzygnięcie, czy wykonywanie czynności na podstawie umowy zlecenia stanowiło podstawę do wyłączenia z ubezpieczenia społecznego rolników na podstawie reguł z art. 7 ust. 1 i art. 16 ust. 3 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, czy też art. 5a tej ustawy, w brzmieniu obowiązującym do dnia 1 maja 2004 r., który wprowadził wyjątek od ogólnych zasad, polegający na tym, że rolnik prowa-

dzący jednocześnie pozarolniczą działalność gospodarczą i podejmujący czynności na podstawie umowy zlecenia podlega nadal ubezpieczeniu rolniczemu.

W tej kwestii w judykaturze Sądu Najwyższego wystąpiły dwa stanowiska, uwidocznione w wyrokach: z dnia 17 lipca 2008 r., II UK 348/08 oraz z dnia 3 września 2009 r., III UK 29/09. W pierwszym z powołanych orzeczeń Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że wykonywanie czynności na podstawie umowy zlecenia nie stanowi podstawy do wyłączenia z ubezpieczenia społecznego rolników na podstawie art. 5a ust. 1 pkt 3 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników. Wykładnia Sądu Najwyższego, wynikająca z tego wyroku, została przyjęta przy rozstrzygnięciu przedmiotowej sprawy przez Sąd Apelacyjny. W uzasadnieniu tego wyroku wskazano, że ustawa o ubezpieczeniu społecznym rolników, w słowniku zawartym w art. 6, nie definiuje dla potrzeb ustawy pojęcia „pracownik”, odsyłając - w art. 52 ust. 1 - do odpowiedniego stosowania ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Według art. 6 ust. 1 tej ustawy za pracownika uważa się osobę pozostającą w stosunku pracy, nie ma zaś podstaw do obejmowania tym pojęciem również zleceniobiorców, którzy jedynie dla potrzeb ustawy systemowej i tylko w sytuacjach przewidzianych tym przepisem uważani są za pracowników (art. 6 ust. 2a ustawy o systemie). Zważywszy na odmienność regulacji prawnych, dotyczących czynności wykonywanych w ramach umowy zlecenia i pracy wykonywanej w ramach stosunku pracy, przyjęcie, że wnioskodawca, wykonujący „pracę” na podstawie umowy zlecenia jest pracownikiem i pozostaje w stosunku służbowym jest wadliwe i nie znajduje uzasadnienia, gdy się dodatkowo zważy, że w świetle ustaleń faktycznych nie ma podstaw do kwalifikowania tej umowy (zlecenia) jako umowy o pracę. Odwoływanie się do wykładni celowościowej, przy dokonywaniu wykładni art. 5a ust. 1 pkt 3 ustawy, nie jest zasadna, zważywszy wykładnię językową tego przepisu. Taki zabieg interpretacyjny byłby potrzebny, gdyby wątpliwości powstały na gruncie językowej analizy treści samego przepisu. Tym samym należy uznać, iż wykonywanie przez wnioskodawcę czynności na podstawie umowy zlecenia nie stanowi podstawy do wyłączenia go z ubezpieczenia społecznego rolników na podstawie art. 5a ust. 1 pkt 3 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników.

Natomiast w pozostałych orzeczeniach Sąd Najwyższy zaprezentował pogląd, że rolnik, który wybrał ubezpieczenie społeczne rolników na podstawie art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników i w trakcie tego ubezpieczenia podejmuje pracę na podstawie umowy zlecenia (lub agencyjnej) nie może pozostać w ubezpie-

czeniu rolniczym i podlega wyłączeniu z tego ubezpieczenia na podstawie art. 7 ust. 1 i art. 16 ust. 3 tej ustawy.

W uzasadnieniu wyroku z dnia 3 września 2009 r., III UK 29/09, Sąd Najwyższy stwierdził, że wykonywanie zlecenia stanowi samodzielną podstawę podlegania ubezpieczeniom społecznym (art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych). Nie ma wówczas zbiegu ubezpieczenia z tytułu zlecenia i z tytułu działalności gospodarczej, gdyż z mocy art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników rolnik pozostaje w ubezpieczeniu społecznym rolników mimo rozpoczęcia prowadzenia działalności gospodarczej. Innymi słowy, nie istnieje wówczas ubezpieczenie w systemie powszechnym lecz tylko ubezpieczenie w systemie rolniczym. Jeżeli jednak powstaje inny tytuł podlegania ubezpieczeniom społecznym w systemie powszechnym, w tym przypadku z racji wykonywania zlecenia, to ma on pierwszeństwo przed ubezpieczeniem społecznym rolników. Nie można redukować art. 5a powołanej ostatnio ustawy tylko do wyboru ubezpieczenia, gdyż określa on także warunki pozostawania w tym ubezpieczeniu. Zlecenie nie jest stosunkiem pracy (służbowym), stąd pozostaje poza hipotezą art. 5a ust. 1 pkt 3. Warunek, iż nie można być pracownikiem (pozostawać w stosunku służbowym), aby pozostawać w ubezpieczeniu społecznym rolników wcale nie uprawnia do twierdzenia, że inne podstawy powszechnego ubezpieczenia społecznego są obojętne, a nawet dopuszczalne. Wyjaśnienia przesłanki zatrudnienia pracowniczego jako warunku wykluczającego ubezpieczenie społeczne rolników można poszukiwać w tym, że pierwotnie ubezpieczeniu społecznemu rolników podlegał także rolnik, który mógł być zatrudniony na podstawie stosunku pracy w wymiarze niższym niż pół etatu (art. 6 pkt 13 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, w wersji sprzed zmiany obowiązującej od 2 maja 2004 r.). Warunek niepozostawania w stosunku pracy był już zawarty w pierwotnym brzmieniu z art. 5a i wykluczał tzw. podwójne ubezpieczenie, czyli rolnicze i pracownicze z tytułu zatrudnienia na mniej niż 1/2 etatu. Jeżeli po zamianie art. 6 pkt 13 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników warunek taki nadal pozostał w jej art. 5a ust. 1 pkt 3, to można to tłumaczyć również tym, że w powszechnym systemie ubezpieczeń społecznych ubezpieczenie pracownicze jako dominujące (art. 9 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych) wyłącza w ogóle ubezpieczenie z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej i wówczas cała konstrukcja wyboru systemu ubezpieczenia z art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników jest bezprzedmiotowa. Podstawę wyłączenia z ubezpieczenia społecznego rolników

stanowiły przepisy art. 7 ust. 1 i art. 16 ust. 3 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, natomiast art. 5a ust. 1 pkt 3 tej ustawy nie był w ogóle stosowany jako podstawa wyłączenia rolników.

Z objętego skargą kasacyjną wyroku Sądu Apelacyjnego wynika, że Grzegorz C. podlegał ubezpieczeniu społecznemu rolników z mocy ustawy od dnia 4 stycznia 1999 r., przy jednoczesnym prowadzeniu pozarolniczej działalności gospodarczej (skorzystał z możliwości wyboru ubezpieczenia). Decyzją z dnia 25 maja 2009 r., a zaskarżoną przez Grzegorza C., Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego stwierdził ustanie ubezpieczenia społecznego rolników wobec wnioskodawcy od dnia 1 stycznia 2004 r. do 19 września 2004 r. Przyczyną wyłączenia z ubezpieczenia rolniczego było to, że wnioskodawca w okresie od dnia 1 grudnia 2003 r. do 31 stycznia 2004 r. wykonywał pracę na rzecz Urzędu Gminy w Ł. na podstawie zawartej umowy zlecenia. W ramach tej umowy Grzegorz C. pracował na placu targowym w W.Ł. dwa dni w tygodniu, a Urząd Gminy w Ł. zgłosił go do ubezpieczenia społecznego z tytułu zawartej umowy zlecenia.

W ocenie Sądu Najwyższego, rozpoznającego niniejszą sprawę, wykonywanie umowy zlecenia przez rolnika, prowadzącego dodatkowo pozarolniczą działalność gospodarczą i uprawnionego do dalszego korzystania z ubezpieczenia społecznego rolników na podstawie art. 5a ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, powoduje wyłączenie go z ubezpieczenia społecznego rolników w sytuacji, gdy wykonywana umowa zlecenia nie jest objęta zakresem przedmiotowym prowadzonej pozarolniczej działalności gospodarczej. Podstawą tej konstatacji są następujące argumenty. W myśl art. 7 ust. 1 i art. 16 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. ubezpieczeniu społecznemu rolników podlega z mocy ustawy rolnik, którego gospodarstwo obejmuje obszar użytków rolnych powyżej 1 ha przeliczeniowego lub dział specjalny oraz domownik tego rolnika, jeżeli ten rolnik i domownik nie podlega innemu ubezpieczeniu społecznemu lub nie ma ustalonego prawa do emerytury lub renty. Rolnik, który nie prowadzi dodatkowo pozarolniczej działalności gospodarczej (i nie korzysta z ubezpieczenia społecznego rolników na podstawie art. 5a omawianej ustawy), zostaje wyłączony z ubezpieczenia rolniczego, jeżeli podlega innemu ubezpieczeniu społecznemu, np. z tytułu umowy o pracę lub umowy zlecenia. Osoby wykonujące czynności na podstawie umowy zlecenia podlegają obowiązkowi ubezpieczeń społecznych z tego tytułu na podstawie art. 6 ust. 1 pkt 4 i art. 12 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, od dnia oznaczo-

nego w umowie, jako dzień rozpoczęcia wykonywania umowy do dnia rozwiązania lub wygaśnięcia tej umowy (art. 13 pkt 2 tej ustawy). W konsekwencji, jeżeli osoby te są rolnikami, tracą możliwość dalszego pozostania w ubezpieczeniu społecznym rolników. Przyjęcie poglądu, że ta zasada dotyczy wszystkich rolników z wyjątkiem tych, którzy dodatkowo prowadzą pozarolniczą działalność gospodarczą, prowadziłaby do rozszerzającej wykładni art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, co jest niedopuszczalne z uwagi na wyjątkowy charakter tego przepisu. Ponadto stawiałaby rolników wymienionych w tym przepisie (art. 5a ustawy) w bardziej korzystnej sytuacji, w porównaniu ze wszystkimi pozostałymi rolnikami, co naruszałoby zasadę równego traktowania ubezpieczonych, wynikającą między innymi z art. 2a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

Ratio legis pominięcia umowy zlecenia w art. 5a ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, umożliwiającym pozostanie w ubezpieczeniu rolniczym rolnikom podejmującym pozarolniczą działalność gospodarczą, którzy nie są pracownikami, albo osobami pozostającymi w stosunku służbowym i niemającymi ustalonego prawa do emerytury i renty, wynika z możliwości zawierania umów zlecenia w ramach prowadzonej działalności gospodarczej. Jeżeli wykonywane umowy zlecenia mieszczą się w zakresie i przedmiocie prowadzonej pozarolniczej działalności gospodarczej, to nie stanowią odrębnego tytułu ubezpieczenia społecznego (podobnie: wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 sierpnia 2009 r., III UK 27/09 - LEX nr 533671).

Ustawodawca nie mógł więc wymienić umów zlecenia jako przyczyny wyłączającej z ubezpieczenia rolniczego, do którego ma zastosowanie art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników (obok umowy o pracę i pozostawania w stosunku służbowym), gdyż wykonywanie niektórych umów zlecenia (objętych zakresem przedmiotowym prowadzonej pozarolniczej działalności gospodarczej) nie powoduje wyłączenia z ubezpieczenia społecznego rolników. Jedynie umowy zlecenia nieobjęte przedmiotem pozarolniczej działalności gospodarczej powodują powstanie obowiązku ubezpieczenia w ZUS z tego właśnie tytułu. Wykonywanie takiej umowy zlecenia stanowi samodzielną podstawę podlegania ubezpieczeniom społecznym (art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych). O pierwszeństwie ubezpieczenia emerytalno-rentowego w oparciu o przepisy ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych świadczy również jej art. 5 ust. 1. W zgodności z tymi przepisami pozostają art. 7 ust. 1 i art. 16 ust. 3 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników.

Przy rozpoznawaniu przedmiotowej sprawy Sąd Apelacyjny w Krakowie naruszył wskazane wyżej przepisy i dokonał niewłaściwej wykładni art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników. Zawarcie umowy zlecenia (umowy o charakterze cywilnym) przez Grzegorza C. mogło więc - w myśl przedstawionej wyżej argumentacji - spowodować zmianę jego dotychczasowego statusu i wyłączenie go z ubezpieczenia społecznego rolników.

Okolicznością uniemożliwiającą reformatoryjne rozstrzygnięcie sprawy przez Sąd Najwyższy był brak jakichkolwiek ustaleń stanu faktycznego przez Sąd Apelacyjny w kwestii zakresu prowadzonej przez wnioskodawcę działalności gospodarczej oraz ustaleń, czy zawarta przez niego umowa zlecenia była wykonywana w ramach działalności gospodarczej prowadzonej przez Grzegorza C., czy też odnosiła się do odrębnego przedmiotu działalności. Sąd Najwyższy nie jest uprawniony do prowadzenia postępowania dowodowego i zastępowania Sądu drugiej instancji w dokonywaniu ustaleń faktycznych (art. 398¹³ § 2 k.p.c.).

Mając powyższe okoliczności na względzie Sąd Najwyższy orzekł jak w wyroku na podstawie art. 398¹⁵ k.p.c.

=====